

Tieteen huumorista ja kummallisuuksista

Glen Wright: *Academia Obscura* – *The hidden silly side of higher education*. Unbound 2018.

Miten *Star Wars* -elokuvia voidaan lähestyä tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta? Miten todennäköistä on, että seisovat lehmät käyvät pian makuulle? Nämä ja useat muut vähemmän vakavat aihepiirit saavat huomiota esikois-tietokirjailija Glen Wrightin *Academia Obscura* -teoksessa. Kirja on läpileikkaus tieteen ja korkean koulutuksen norsunluutorniin huumorin ja kummallisuuksien näkökulmista. Teoksen kirjoittaja, Glen Wright, on tohtoriopiskelija, joka viivytteli väitöskirjansa työstämisessä, koska halusi käyttää aikaa tutustuakseen tieteen ”pimeään puoleen” ja sen lukemattomiin kurositeetteihin.

Kirjan syntytarina on mielenkiintoinen ja harvinainen. Se on täysin lukijoidensa rahoittama. Kirjan julkaisija esittelee verkkosivullaan kirjailijoiden ideoita, joita he haluaisivat toteuttaa yhdessä lukijoiden kanssa. Kiinnostuneet voivat sitten rahoittaa haluamiaan projekteja. Kirjailijat saavat samalla teoksistaan myös normaalia reilumman korvauksen, sillä kirjan tuotosta puolet menee sen kirjoittajalle. Tämä teos on Wrightin pyrkimys tuoda valoa yksinäiseen ja ilottomaan tieteen tekemiseen.

Huumorin kaksijakoisuus

Wrightin mielestä huumorilla on tiedemaailmassa kaksijakoinen

suhde. Hän jakaa tuon suhteen karkeasti kahteen koulukuntaan. Toinen koulukunta ei salli tieteesä minkäänlaista huumoria, kun taas toisen koulukunnan mielestä kaikki voisivat vähän löysätä ja ottaa rennommin.

Rahoituskampanjan aikaan Wright sai eräältä huolestuneelta tutkijalta sähköpostia, jossa ilmaistiin, että aikomus vitsailla tärkeillä asioilla saattaa vaarantaa hänen elämäntyönsä. Tieteen maailmasta löytyy silti paljon huumoria ja sille on tilauksensa. Yksi tunnetuimmista esimerkeistä, joista Wright kirjassaan kertoo, on niin kutsuttu Huumori-Nobel-palkinto, jotka jaetaan vuosittain tutkimuksille, jotka saavat ihmiset nauramaan ja miettimään. Tämän palkinnon saajiksi ehdotetaan vuosittain jo yli 9 000 saajaa ja tutkimusta.

Kirjailija on jakanut kirjan kymmeneen eri osioon. Niiden kantaviksi teemoiksi on valikoitunut viime vuosina tiedemaailmaa paljon puhuttaneet ilmiöt. Puolet kirjan sisällöstä on pyhitetty kolmelle teemalle: julkaisemiselle, akateemiselle julkaisemiselle sekä kirjoittamiselle. Opettamiseen, impaktilukuihin ja tutkimuksen vaikuttavuuteen liittyvää huumoria esitellään runsaasti. Kirjan loppupuoli keskittyy tutkimuksen popularisoimisen hauskuuksiin ja varjopuoliin Twitterissä ja kongresseissa. Ihan kirjan lopussa on vielä katsaus eläinten roolista tieteesä, johtopäätökset sekä kirjan vertaisarvioinnin kaksi lausuntoa.

Julkaise tai unohdu

Jatkuva julkaisujen tuottaminen on kirjailijan mukaan akateemisen maailman mantra, kirous sekä pääasiallinen syy sen olemassa ololle. Akateemisissa julkaisuissa käytetään paljon vaikeita ja kliseisiä ilmaisuja lukijoiden houkuttelemiseksi. Erityisesti artikkelien nimissä käytetään paljon elokuva-viittauksia ja niitä Wright listaakin laajasti. Hän on kaivanut esiin tutkimuksia, jotka ovat muun muassa selvittäneet kliseisten ilmaisujen

määrää lääketieteellisten julkaisujen otsikoissa. Näistä esimerkiksi *state of the art* -ilmaisu, jota on käytetty vuosina 1971–2010 yhteensä 3 518 tieteellisen artikkelin nimessä.

Wright valottaa myös akateemisen julkaisun syntyhistoriaa 1600-luvulta lähtien. Samalla hän osuvasti kritisoi sitä, miten veronmaksajien rahoilla tehtyä tutkimusta piilotetaan isojen julkaisujättien maksumuurien taakse. Kirjailija esittelee lisäksi vähemmän tunnettuja vaihtoehtoja tieteellisistä aikakausjulkaisuista, joihin käsikirjoituksia voi lähettää.

Esimerkiksi *The Journal of Universal Rejection* -lehti ei jätä epävarmaksi, mikä on mahdollisuus saada vaivalla tehty tutkimus julkaistuksi. Kyseinen lehti nimittäin hylkää kaikki käsikirjoitukset. Lehdi kuitenkin painottaa, että käsikirjoitus kannattaa lähettää arvioitavaksi, koska tutkimusten aihepiiriä ei ole rajattu, päätösprosessi on yleensä nopea ja kirjoittajat saavat täysin pitää oikeutensa julkaisemaansa työhön.

Wright esittelee kirjassaan myös paljon tutkimuksen vaikuttavuutta arvioivia vaihtoehtoisia tapoja. Yksi tällainen on niin sanottu K-indeksi eli Kardashian-indeksi. Se vertaa tutkijan Twitter-seuraajien määrää vertaisarvioidun tutkimuksen viittauksien määrään. Mitä korkeampi tutkijan K-indeksi on, sitä todennäköisempää on, että kyseisen tutkijan julkinen profiili on rakentunut tieteellisesti epävarmalle pohjalle. Matala indeksiluku taas kertoo, että tutkijan sosiaalisen median vaikuttavuus on aliarvostettua.

Tieteen tunnetuksi tekemiselle sekä popularisoimiselle on omistettu kirjassa paljon sivuja, koska se on nykyisin merkittävä osa tutkijan työtä. Perinteisistä popularisoinnin tavoista kirjailija nostaa esiin kongressit ja löytää niistä paljon mustaa huumoria. Osuviksi esimerkeiksi käyvät kongressien paneelikeskustelut, joissa yleisön kysymykset kääntyvät tuskastuttavan pitkiksi kommentteiksi, jotka

eivät liity keskustelun aiheeseen. Osansa saavat myös sessioiden puheenjohtajat, jotka eivät osaa huolehtia aikataulusta ja päätyvät näin ollen viemään aikaa kahvi- ja ruokatauoilta.

Nopea ja kevyt lukukokemus

Kirjan huumori on lopulta hyvin erityislaatuista, eikä se välttämättä aukea kaikille. Koska kirja on englanninkielinen, osa sen sisällöstä ei toimi suomalaisessa kontekstissa. Silti teos herättää ajattelemaan, mitä kaikkea tieteessä tutkitaankin sekä kuinka paljon ajatonta ja piilotettua huumoria tiede sisältää. Teoksen luvut ovat sillisalaattia, joten ne ovat helpolukuisia. Lukukokemus ei kirjan hajanaisen sisällön takia ole kovin eheä, mutta tällaisenaan teos on erinomaista vapaa-ajan lukemista tai sopii mainiosti luettavaksi painettuna tai sähköisenä versiona muun muassa kongressimatkoilla.

MARKUS MYKKÄNEN

Kirjoittaja on filosofian tohtori ja viestintän tutkija.